

2021-05-08

Högskoleprovet

Provpass 1

- Du måste fylla i dina svar i svarshäftet **innan** provtiden är slut.
- Följ instruktionerna i svarshäftet.
- Du får använda provhäftet som kladdpapper.
- Fyll alltid i ett svar för varje uppgift. Du får inte minuspoäng om du svarar fel.
- På nästa sida börjar provet, som innehåller 40 uppgifter.
- Provtiden är **55 minuter**.

Verbal del

Detta provhäfte består av fyra olika delprov. Dessa är ORD (ordförståelse), LÄS (svensk läsförståelse), MEK (meningskomplettering) och ELF (engelsk läsförståelse). Anvisningar och exempeluppgifter finner du i ett separat häfte.

Prov	Antal uppgifter	Uppgiftsnummer	Rekommenderad provtid
ORD	10	1–10	3 minuter
LÄS	10	11–20	22 minuter
MEK	10	21–30	8 minuter
ELF	10	31–40	22 minuter

Börja inte med provet förrän provledaren säger till.

1. mynna ut i

- A stanna av
- B omvandlas till
- C blanda in
- D fyllas på med
- E leda till

2. ornament

- A aftonsång
- B byggnad
- C stjärnhimmel
- D botemedel
- E utsmyckning

3. dedikerad

- A stödjande
- B beslutsam
- C fascinerad
- D hängiven
- E uppskattad

4. övertramp

- A olämplig handling
- B fysisk påfrestning
- C byte av ståndpunkt
- D allvarligt missförstånd
- E olaga intrång

5. få upprättelse

- A få hjälp i en kris situation
- B få beröm för en prestation
- C få möjlighet till självbestämmande
- D få vägledning i en svår fråga
- E få sitt anseende återställt

6. allmänning

- A grundläggande kunskap
- B vida spritt rykte
- C gemensamt ägd mark
- D helt vanlig person
- E kommunalt bostadsområde

7. oaktat

- A på grund av
- B trots
- C knappast
- D såsom
- E genomgående

8. inventarier

- A lös egendom
- B råvaror
- C lämningar
- D framgångar
- E tillfälliga lösningar

9. ohöjd

- A förnedrad
- B öppen
- C sällsynt
- D inbjudande
- E otymplig

10. inackordering

- A beställning
- B lön och förmåner
- C avslag
- D kost och logi
- E överenskommelse

After Ekot

Fanny är 21 år gammal. Eller 7 723 dagar. "Jag räknar. Det är klart att jag räknar", står det i inledningen av Olivia Bergdahls roman *After Ekot*. Hon vet hur många ben det finns i kroppen, hur många nötkreatur det finns i Sverige och exakt hur lång tid det tar innan en människa med tilläppta luftvägar blir hjärndöd.

Oavsett om siffrorna har bärning på hennes eget liv eller inte så fäster de i hennes minne. Det är hennes sätt att förstå världen.

När Fanny lämnar Göteborg för att åka till sin mormor på Västgötaslätten är det 693 dagar sedan de sågs senast. Och 621 dagar sedan hon och Sam träffades för första gången.

Romanen utspelar sig på två tidsplan, ett *efteråt* på landet där Fanny försöker läka ihop efter det som har hänt *före* i staden.

Olivia Bergdahl är född 1989 och blev svensk mästare i poetry slam redan som sjuttonåring. Men här är det, tack och lov, ingen lekfull ordjonglör som håller i pennan. Prosan i *After Ekot* är klar som himlen efter ett åskoväder.

Fannys fäbless för knappologi framstår snart som ett alltmer destruktivt tvångsbeteende, ett sätt att hålla verkligheten på avstånd: "Jag försöker hindra mig, men siffrorna snurrar runt inuti, radar upp sig, det är bara att lägga samman dem."

När hon försöker räkna Sams leverfläckar är det första gången hon tappar räkningen på något.

Först är allt fint mellan dem. Nyförälskade tillbringar de dagarna i sängen, lyssnar på alla Ekots sändningar och diskuterar politik. Men så börjar Sam bestämma vilka

kläder Fanny får ha på sig. Och när han, vänsteraktivisten, plötsligt överfaller en påstådd nazist på stan dröjer det inte länge innan han riktar slagen mot Fanny.

"17 kvinnor om året misshandlas till döds av en man de har en nära relation med." Fanny kan givetvis statistiken, men kan inte göra något av den i praktiken. Liksom många andra kvinnor i samma situation knyter hon starkare band till mannen som slår, istället för att bryta upp.

Bergdahl gestaltar skickligt Fannys alltmer instängda helvete genom att låta radions torra rapporter stå på i bakgrunden; dessa blir hennes enda kontakt med omvärlden. Siffrorna fortsätter att komma in, men utåt tytsnar hon.

Efter hand blir dock Bergdahl lite väl förtjust i sitt grepp. Utvikningar om vilket år margarinet uppfanns och vilket år det introducerades i Sverige bidrar inte med så mycket annat än att berättelsen tappar fart och intensitet. Det som engagerar minst är partierna som utspelar sig hos mormodern. Deras relation fördjupas inte tillräckligt, och mormodern framstår tyvärr mest som en karikatyr av en gammal människa som säger varma och kloka saker på dialekt.

After Ekot har alltså vissa skavanker. Men jag kan ändå inte säga hur många är eller veckor sedan det var jag läste en lika bra debutroman. Jag vet heller inte hur många dagar det dröjer tills Olivia Bergdahl kommer med något nytt, men jag har redan börjat räkna dem.

FILIP YIFTER-SVENSSON

Uppgifter

11. Vad menar recensenten att romangestalten Fannys ständiga räknande framför allt handlar om?

- A Att vinna självinsikt och samtidigt ta kontroll över tillvaron.
- B Att få kontakt med omvärlden och samtidigt känna sig trygg i den.
- C Att skapa ordning i världen och samtidigt distansera sig från den.
- D Att förstå tillvaron som den är och samtidigt lära sig nya saker.

12. Vad konstaterar recensenten angående Olivia Bergdahls sätt att använda sig av radiosändningar i sin roman?

- A Det är stilistiskt uppfinningsrikt men saknar relevans för skildringen.
- B Det är berättartekniskt verkningsfullt men tenderar att överutnyttjas.
- C Det är väl genomfört men bidrar inte till förståelsen av huvudpersonen.
- D Det är lärorikt men får berättelsen att förlora tempo.

Ormbett

Varje år inträffar uppskattningsvis cirka 300 bett av huggorm (*Vipera berus*) i Sverige. De flesta bitna kommer i något skede i kontakt med sjukvården. I flertalet av dessa fall konsulteras Giftinformationscentralen, som då har möjlighet att följa förloppet genom upprepade kontakter med behandlande läkare samt även få tillgång till epikriser. Allvarlighetsgraden varierar avsevärt, men ett fyrtiotal patienter årligen utvecklar uttalade lokala reaktioner och/eller toxisk systempåverkan som blir intensivvårdskrävande. Dödsfall har förekommit, men det senaste kända fallet i Sverige ligger närmare 20 år tillbaka i tiden.

Trots i övrigt framgångsrika behandlingsrutiner har det dock visat sig svårt att undvika att vissa patienter får omfattande lokalreaktioner som fortsätter att breda ut sig under de första dygnen. Orsaken till detta är oftast att serum (antitoxin) inte getts alls, getts för sent eller att upprepade doser inte kommit till stånd vid symptomrecidiv.

För att försöka komma till rätta med problemet rekommenderar Giftinformationscentralen nu utvidgade indikationer för serumbehandling. Antitoxinet bör enligt denna rekommendation ges snarast möjligt till alla patienter som uppvisar tecken på signifikant toxinreaktion, och upprepade doser ska övervägas vid otillräcklig effekt eller symptomrecidiv.

Moderna huggormsserum har god effekt och lindrig biverkningsprofil. De högrenade preparat som finns på marknaden idag har dock begränsad verkningsstid i kroppen. Eftersom molekylerna är relativt små bryts de ner och utsöndras snabbare än huggormstoxinerna. En genomsökt vid Giftinformationscentralen av 81 patienter som serumbehandlats under 2016 visade att 20 procent av patienterna tillförlits en andra dos. Fler än hälften av dessa upprepade doser skedde först när lokalreaktionen återkommit med omfattande utbredning. I gruppen som inte serumbehandlats fanns samma år en betydande andel som med facit i hand några dygn efter botten hade fått tidigt insatt motgiftsbehandling. Tre fall där fasciotomi utförts noterades i fjol.

Tillverkningen av huggormsserum är komplicerad och involverar renframställda antikroppar som bildats hos immuniserade får eller hästar. Det har under åren visat sig att tillgången på serum kan variera kraftigt. Produktionen av enstaka preparat kan vara otillräcklig för att täcka behovet i alla länder, och vissa preparat har också helt utgått från marknaden. Giftinformationscentralen följer utvecklingen noggrant och ger uppdaterade rekommendationer om preparatval och dosering via telefonjouren eller på sin webbplats.

Priset för de högrenade preparaten ligger ofta runt 25 000 kr per dos. I skrivande stund finns i praktiken endast ett huggormsserum tillgängligt i Sverige, men trotsigen kommer flera preparat att åter bli tillgängliga inom något år. Ett biverkningsfritt serum med lång hållbarhet, rimligt pris och en effektduration som gör upprepade doser överflödiga är det som står överst på önskelistan.

Serum bör omgående tillföras alla patienter som uppvisar toxinrelaterade allmänsymtom, anafylaktisk chock eller har en lokalreaktion som spridit sig mer än 10 cm från bottenstället. Det fortsatta förloppet följs sedan med tät intervaller (åtminstone varannan timme) för att avgöra om effekten varit tillfredsställande och om tecken till recidiv uppkommit. När 5–6 timmar förflutit efter serumtillförseln rekommenderas kontakt med Giftinformationscentralen för att diskutera huruvida ytterligare åtgärder är påkallade. En andra dos kommer uppskattningsvis att vara indicerad i något skede hos en tredjedel av patienterna beroende på fortsatt progress av lokalreaktionen. Värdet av motgiftsbehandling är dock tveksamt om mer än ett dygn förflutit sedan botten. Standarddosering gäller vid varje tillförsel av serum. Barn och vuxna ges samma dos.

Naturalförloppet för maximal utbredning av lokalreaktionen är 48–72 timmar, varför patienterna inte bör skrivas ut förrän tillståndet stabiliseras ordentligt; återkommande symptom är vanliga. Markering av lokalreaktionens utbredning görs med märkpenna och förändringar noteras varannan timme initialt. Fotografering görs gärna. Smärtlindring med opioider behövs i många fall.

Laboratoriemässigt ses ofta en initial ökning av halten röda blodkroppar i blodet samt leukocytos. Signifikant brist på blodplättar kan också förekomma men andra grava avvikelser i koagulationsstatus är ovanliga. Anemi (blodbrist) kan ses efter några dagar om lokalreaktionen varit omfattande.

Kortisonbehandling påverkar inte toxineffekten och är bara indicerad vid allergiska reaktioner. Sådana inträffar relativt sällsynt hos huggormsbitna personer. Förbyggande stelkrampsbehandling kan ges om grundskydd saknas, men risken för stelkramper är minimal och inga dokumenterade fall finns beskrivna. Trombosprofylax ges vid immobilisering av patienten för att förebygga bildning av blodproppar. Blodproppar förekommer sällsynt, men har inte setts i övre extremiteterna och inte hos barn. Antibiotika ges bara vid sekundärinfektion som sällsynt kan uppstå några dagar efter botten.

Fasciotomi bör undvikas i det längsta. Mekanismen för uppkomst av muskelsvullnad är annorlunda vid orm-

bett än vid traumatiskt orsakad tryckökning i vävnaden. Vid ett huggormsbett injiceras giftet vanligtvis utanför muskelfascian. Tryckmätning i vävnaden bör alltid utföras före ställningstagande till kirurgisk intervention. Kirurgisk åtgärd är bara aktuell om vävnadstrycket överstiger 30–50 mm Hg och genomblödningen förbi skadeområdet är gravt påverkad. Sårläkningen är dålig i toxinskadad vävnad. Sammantaget är fasciotomi vid ormbett mycket sällan aktuell. Risk finns för defekt läkning och bestående funktionsnedsättning.

Kvarstående svullnad, lymfödem, stelhet och värk är vanligt i flera veckor till månader efter bettet. Behandling med smärtstillande läkemedel i NSAID-gruppen och sjukgymnastik kan vara befogat.

Vidgade indikationer för serumbehandling medför ökade kostnader under det första vårddygnet, vilket förhoppningsvis kan kompenseras av förkortade vårdtider, mindre risk för komplikationer och minskat behov av

etterbehandling. Det nya förfarandet ställer större krav på lagerhållning och beställningsrutiner vid landets akutsjukhus. Tillverkarna av ormsrum behöver säkerställa sin leveranskapacitet eftersom avbrott i tillgången förekommit vid flera tillfällen.

MARK PERSONNE, PETER HULTÉN, STEFAN ARVIDSSON

epikris = sammanfattnings av vårdförlloppet

recidiv = återfall

fasciotomi = operativt snitt i muskelhinnan

anafylaktisk chock = hastig allergisk reaktion, potentiellt livshotande

leukocytos = ökning av vita blodkroppar

fascia = hinna av bindväv som omger och håller samman muskler

Uppgifter

13. Vad är enligt texten ett problem med effekten av de huggormsserum som används för närvärande?

- A Effekten visar sig oftast med en viss fördräjning.
- B Effekten varierar i styrka från patient till patient.
- C Effekten är övergående och relativt kortvarig.
- D Effekten minskar i takt med antalet givna doser.

14. Om man ser till innehållet i texten, vad framstår då som anledningen till att den har skrivits?

- A Giftinformationscentralen anser att allmänhetens kunskap om ormbett är otillräcklig.
- B Det blir allt vanligare med svåra följdverkningar av ormbett.
- C Giftinformationscentralens riktlinjer för behandling av ormbett har förändrats.
- D Det finns ny forskning om ormbett att informera om.

15. Vad bör man, enligt texten, i första hand observera för att bedöma hur tillståndet utvecklas för en ormbiten patient som är under behandling?

- A Förekomst av feber eller infektioner.
- B Yttre tecken i anslutning till bettstället.
- C Ändringar av blodtryck och blodvärde.
- D Sårläkning och nivån på vävnadstrycket.

16. Hur kan man sammanfatta textförfattarnas inställning till fasciotomi vid huggormsbett?

- A Det bör bara användas när det finns risk för blodpropor.
- B Det är oftast olämpligt på grund av risken att muskeln skadas.
- C Det kan övervägas i de fall där läkningsprocessen har avstannat.
- D Det bör ses som en säkerhetsåtgärd vid kraftiga allergisymtom.

Döp om domarna

I dag finns det i Sverige – om jag har räknat rätt – inte mindre än ett femtontal olika domartitlar, alltifrån hovrättsfiskal till justitieråd. Vissa titlar har anor som går långt tillbaka i tiden, till exempel rådman, medan andra är av senare datum, som lagman. Anmärkningsvärt är att ingen av domartitlarna innehåller ordet "domare", sedan tingsdomare, försäkringsdomare och bostadsdomare fått stryka på foten.

Iögonenfallande är också att en rad av titlarna innehåller ordet "råd". Till vardags reflekterar vi kanske inte så mycket över detta. Men vad betyder det egentligen att man som domare är ett "råd"? Historiskt kan man ana att benämningen haft innebördens att vederbörande haft en rådgivande funktion till någon annan, som i vart fall formellt innehåft beslutanderätten. Flera av våra domstolar har också en gång tillkommit som råd till kungen.

När man 1614 inrättade en domstol för hela landet fick denna namnet Svea hovrätt. Man behöver inte ha någon större fantasi för att inse vad orden "hov" och "råd" stod för. För övrigt är "Svea hovrätt" en modern förkortning av "Kongl. Maj:ts och Rikets Svea hovrätt".

När det ansågs föreligga ett behov av en revisionsinstans, fick kungen ursprungligen fylla denna funktion. Kungens rätt att ändra hovräternas avgöranden har visserligen lagts över på Högsta domstolen (inrättad 1789 som Konungens högsta domstol, i vilken kungen hade dubbel rösträtt), men titulaturen på domarna där antyder fortfarande att de har ett slags rådgivande funktion till monarken: justitieråd. Tjänstebeteckningar av det slaget antyder sannerligen ingen självständig ställning.

Den svenska konstitutionen är endast i begränsad omfattning präglad av tankarna om en maktdelning på tre funktioner: den lagstiftande, den verkställande och den dömande makten. De två första funktionerna kan här lämnas utanför framställningen. Vad gäller den dömande makten finns dock ett och annat att säga. Jag skall emellertid inte nu fördjupa mig i en ideologisk debatt utan konstaterar endast att Sverige – till skillnad från merparten av de västerländska demokratierna – har ett konstitutionellt svagt domstolsväsende. Grunderna härtill är, vågar jag säga utan att besitta någon speciell expertkunskap på området, att söka dels i rötterna från envället alltifrån Gustav Vasas tid, dels i en internationellt sett närmast unik misstånsamhet gentemot organ som kan kontrollera den politiska makten. Om man vill åstadkomma en förändring i riktning mot ett självständigare och mer oberoende domstolsväsende är det självfallet i första hand reformer som tar sikte på det senare förhållandet som skall till. Men man skall inte underskatta den betydelse som de ytterre formerna – domartitlar, domstols-

benämningar etc. – har när det gäller att skapa och uppriätthålla en bild av domstolarna antingen som lydiga redskap för den politiska makten eller som självständiga garanter mot övergrepp från dennes sida.

Ett steg på vägen mot ett modernt, västerländskt präglat domstolsväsende är därför enligt min mening ett avskaffande av gamla begrepp med rötter i stormaktstidens envälde. Allt som till sin form knyter domstolarna och domarna till begrepp som "hov" och kungens "råd" bör mönstras ut och ersättas av beteckningar som framhäver domstolarnas och domarnas oavhängighet.

Det finns även en annan omständighet som enligt min mening bör leda till att de nuvarande domartitlarna ifrågasätts. I mycket stor omfattning är titulaturen knuten till domarkarriären och till det förhållandet att vi har befordrade och obefordrade domare. Om man bortser från justitieråden, är alla karriärsteg inom kretsen ordinarie domare upphängda på ett administrativt ansvar; ju större "verksamhetsansvar", desto finare titel. För den oinvigde kan detta lätt ge sken av att det finns under- och överordnade domare. Men så förhåller det sig tack och lov inte, utan varje enskild domare är suverän i sin yrkesutövning, oavsett om han eller hon är rådman eller justitieråd. En titel som "chefsrådman" är sannerligen inte ägnad att understryka detta förhållande!

Detta ger ytterligare en utgångspunkt för en titelreform. Vad domarens titel skall ange är att han eller hon är innehavare av ett domarämbete, inte att vederbörande har administrativt ansvar. För den rätssökande allmänheten torde det vara helt ointressant om den som skall döma är myndighetschef eller inte. Och vill man stärka domarkårens anseende, skall man inte framhäva chefsfunktionen; denna finns i alla verksamhetsgrenar, offentliga som privata. Det som skall hållas fram är själva ämbetet som domare. Det är nämligen helt unikt.

En sista kritisk synpunkt på våra nuvarande domartitlar är att de inte är könsneutrala. De har uppenbarligen sina rötter i en tid då det var otänkbart med kvinnliga domare. En kvinna kan visserligen vara "råd" eller "president" lika väl som en man, men det är knappast något titlar som "rådman" eller "lagman" signalerar.

Med dessa utgångspunkter vill jag föreslå att alla ordinarie domare tilldelas titeln "domare" rätt och slätt.

Eventuellt kan man tänka sig att hänga på namnet på den domstolsinstans som man arbetar i. Nackdelen med detta är emellertid att titeln lätt blir lång och otymplig.

För icke ordinarie domare kan man tänka sig bestämmningar som assisterande, biträdande eller liknande.

Domarens funktion i det hierarkiska systemet kan man självfallet inte bortse från. På något sätt måste man

kunna ange vem som till exempel i administrativt hänseende är chef för en domstol. Detta kan dock ske utan att själva titeln påverkas. Tillvägagångssättet blir då att man i fullmakten anger att vederbörande inte bara utnämns till domare utan att han eller hon även tilldelas en viss administrativ befattning. En sådan upplysning har inget med domartiteln att göra; den tjänar endast till att internt reglera domarens plats i domstolens organisation (och hans eller hennes lön).

Vill man gå ett steg längre i nyskapandet kan man, med hänvisning till vad som tidigare sagts i denna artikel,

även döpa om en del av domstolarna i syfte att få bort anknytningen till "hovet" med mera.

Hovrätt skulle då kunna bli överrätt och kammarätt bli förvaltningsöverrätt. En sammanslagning av de allmänna domstolarna och förvaltningsdomstolarna skulle ytterligare förenkla i detta avseende. Möjligen skulle man i ett sådant sammanhang också kunna döpa om tingsrätt till underrätt.

PER ERIKSSON

Uppgifter

17. Vilken är en av textförfattarens huvudinvändningar mot att det finns flera olika domartitlar?

- A Att de är alltför lika varandra vilket lett kan leda till förvirring och förväxlingar.
- B Att de antyder att domarna historiskt sett har varit mer självständiga än vad de är i dag.
- C Att de bidrar till en intressekonflikt mellan lagstiftnings- och verkställande makt.
- D Att de ger ett missvisande intryck vad avser innehavarnas ställning och befogenheter.

18. Hur framställer textförfattaren det svenska domstolsväsendet i ett internationellt perspektiv?

- A Som svagt och omodernt.
- B Som självständigt och modernt.
- C Som svagt men modernt.
- D Som självständigt men omodernt.

19. Vilken av följande förändringar efterlyser textförfattaren?

- A Att den nuvarande maktkampen mellan myndigheter och rättsväsende bryts.
- B Att titlarnas utformning knyts till graden av administrativt ansvar.
- C Att titlarnas koppling till kungamakten bryts.
- D Att domarnas ämbetsutövning knyts till den politiska makten.

20. På vilket sätt skulle tituleringen av domarna i Högsta domstolen ändras om textförfattaren fick sin vilja igenom?

- A De skulle få titeln domare i stället för rådman.
- B De skulle få titeln chefsdomare i stället för rådman.
- C De skulle få titeln domare i stället för justitieråd.
- D De skulle få titeln chefsdomare i stället för justitieråd.

- 21.** Pagets bensjukdom kännetecknas av en omfattande _____ benvävnad, åtföljd av nybildning av ben i ett oregelbundet mönster. Sjukdomen medför svåra förändringar av skelettbenen då dessa initialt försvagas och därefter så småningom blir kraftigt _____.
- A brist på – passiviserade
  - B smärta i – ackumulerade
  - C förlust av – deformrade
  - D svullnad i – transformerade
- 22.** Här kommer Lewi Pethrus pragmatism i dagen. Han hade principer, men var beredd att _____ om han uppfattade att vinstenen var tillräckligt stor.
- A falla på knä
  - B sätta ner foten
  - C dra öronen åt sig
  - D se mellan fingrarna
- 23.** Redan för mer än 10 000 år sedan började människan lämna avtryck i de _____ lagren. Det var då hon gick från att vara jägare och samlare till att bli _____, odla spannmål och hålla sig med boskap. Antalet människor ökade då kraftigt. Skogar höggs ner för att ge plats för åkrar och _____ tamdjur, vilket fick antalet vilda växter att minska.
- A arkeologiska – nomad – frigående
  - B geologiska – bofast – betande
  - C sedimenterade – fiskare – strövande
  - D ursprungliga – bybo – gräsätande
- 24.** Om ett samboförhållande upphör och någon av parterna begär det, så ska _____ av gemensamt anskaffad bostad och bohag ske.
- A bodelning
  - B inteknning
  - C återbetalning
  - D efterskänkning

25. Undersökningen visar att skolledarna tyngs av _____ uppdrag. Den största förändringen är att allt fler arbetsuppgifter flyttas från _____, vanligen en kommun, till enskilda skolor och förskolor.
- A tekniska – skolnämnden
  - B gymnasiala – arbetsgivaren
  - C politiska – tjänstesektorn
  - D administrativa – huvudmannen
26. Barn leker gärna äventyrliga lekar och iscensätter spännande situationer. De lånar teman från exempelvis *Star Wars* och skapar sina egna berättelser utifrån det övergripande _____ sagoinnehållet om det onda och det goda.
- A deterministiska
  - B reversibla
  - C arketyptiska
  - D eskapistiska
27. Två samtidiga processer behöver inte ha något orsakssamband, utan de kan vara just _____ processer utan inbördes _____.
- A parallella – kausalitet
  - B oberoende – sannolikhet
  - C fortlöpande – kongruens
  - D likformiga – rangordning
28. Enligt den förromantiska rörelsen skulle människan _____ naturen, inte tvärtom. Men trots att det nya _____ var "naturlighet" anlades romantikens parker ironiskt nog ofta efter minutiöst _____ skisser.
- A övervinna – modeordet – abstrakta
  - B separeras från – rättesnöret – detaljerade
  - C samverka med – målet – förenklade
  - D underordna sig – idealelet – noggranna

29. Från att ha varit en relativt ovanlig företeelse, särskilt utanför Frankrike och Italien, har trenden att _____ skor fullkomligt exploderat under det senaste decenniet. Idag finns möjlighet att få sina skor ytbehandlade på många platser och på många olika sätt.
- A tryffera
B patinera
C decimera
D plombera
30. Att arbetarrörelsen möttes av motstånd från dem som kände sina _____ hotade var ju självklart. Men hur kunde det komma sig att, som Per Olov Enquist skildrat i sin bok *Musikanternas uttag*, arbetarna själva var så tveksamma, ja rent av hatfyllda mot de socialistiska _____?
- A privilegier – agitatorerna
B befogenheter – adepterna
C åligganden – aktivisterna
D rättigheter – aspiranterna

Passing Judgement

Good criticism is a great commodity. We welcome the considered opinion of others – we even pay people to tell us what they think of our lifestyle, our dress, our eating habits. But, for some of us, the need to pass judgement on others goes far beyond a useful social skill.

Question

31. What is the main point argued in this text?

- A Negative opinions can be more constructive than often recognized.
- B Inability to accept other people's judgements may cause social friction.
- C Being constantly judgemental can be perceived as almost an obsession.
- D Some people should welcome more critical views than they usually get.

Biofuel

Since 2003, there have been reports on a biofuel company that turned turkey guts, garbage and old tires into oil, which it sold to refineries for vehicle fuel or to electrical utilities to help power generators. Changing World Technologies' method of thermal depolymerization used intense heat and pressure to break waste materials into desirable, short-chain hydrocarbons (much like the Earth's super-slow, fossil fuel-producing process). As it turns out, the company's production costs were too high to compete commercially. After only four years in operation, it filed for bankruptcy and shuttered its plant in 2009. "There can be disadvantages to being first," says Robert Brown, a mechanical engineer at Iowa State University who works on biofuel development. Changing World Technologies' radical approach was ultimately ahead of its time. Since then, several new start-ups have emerged, exploiting similar thermal processes, but focusing on simpler, better-understood plant- and fat-based biofuels instead.

Question

32. What is said here about Changing World Technologies?

- A Its production method laid the foundation for later and more effective approaches.
- B Its method has been directly copied by more recent companies with great success.
- C It successfully used a production method which most scientists claimed was impossible.
- D It used a method that turned out to be a dead end in the development of biofuel alternatives.

Mother and Daughter

A review of Romantic Outlaws: the Extraordinary Lives of Mary Wollstonecraft and Mary Shelley by Charlotte Gordon

This ingeniously constructed double biography tells the story of a mother and a daughter, two writers, who did not know each other. Mary Wollstonecraft (1759–1797), the author of *A Vindication of the Rights of Woman*, died of septicaemia ten days after giving birth to Mary Godwin, later best known as Mary Shelley (1797–1851), the author of the novel *Frankenstein*. Very different in character and interests – Wollstonecraft was more political, Shelley more scholarly – both women demanded a rare romantic and intellectual freedom that cost them dearly but pushed the boundaries of possibility for later generations.

Wollstonecraft was probably the greater pioneer of the two. Born the second of seven children to a drunken bully of a father and a passive mother, she felt keenly the absence of formal education for herself and her sisters, an injustice that inspired works such as *Thoughts on the Education of Daughters* and *Vindication*. A resourceful woman, she not only earned her own living from a young age but cared for her younger sisters for long periods of time.

Mary Shelley had potentially more stable beginnings, as a daughter of Wollstonecraft's grieving husband, the philosopher William Godwin, the author of *Enquiry Concerning Political Justice*. Thanks to her father, the young Mary received a better education than did many of her male peers. Yet her dead and already notorious mother haunted her. Throughout her life, she read and reread Wollstonecraft's work.

The profound perils of sex, romance and motherhood resonate throughout these pages. Wollstonecraft travelled alone to revolutionary Paris, at first enthralled, later horrified and threatened by Robespierre's reign of terror. Here, she fell in love with a charismatic American adventurer, Gilbert Imlay, and became pregnant with her first daughter, Fanny. As a lone mother, she was a social outcast but went on to publish one of her greatest works, *Letters Written in Sweden, Norway and Denmark*.

Her daughter also suffered as both a lover and a mother. After Mary eloped with the poet Percy Bysshe Shelley,

aged 16, William Godwin mysteriously cut her off for many years. The young couple lived in a kind of personal and artistic idyll in Italy for several years, but the deaths of three of their four children precipitated spells of disabling depression in Mary and sparked Percy's serial infatuation with other women. Mary's stepsister Claire, who had a daughter with Lord Byron, wrote at the end of her life that the great Romantic experiment in free love had benefited only the men and crushed the women.

Both women's stories are full of enriching paradox. Wollstonecraft, an ardent advocate of independence and freedom, was often a dependent and desperate lover but was able, eventually, to find happiness with Godwin, whom Gordon portrays as pernickety but passionate, brave but rather unkind. Mary Shelley was a highly gifted writer but, after her husband's premature death by drowning, a large part of her life was devoted to consolidating his literary reputation. Both women endured lengthy periods of depression, yet somehow always found a way to carry on writing.

Neither woman's literary achievements were recognised during the 19th century, such was the whiff of personal scandal that still clung to their names. Wollstonecraft was not helped by William Godwin's decision, possibly for financial reasons, to rush out an ill-judged, partial and overly personal memoir of her soon after her death. And it was not until Muriel Spark's critical biography of Mary Shelley, published in 1951, claiming her as the founder of modern science fiction and a greater novelist than had previously been recognised, that interest in her writing revived. Second-wave feminist scholars finally rehabilitated the work and life of Wollstonecraft.

Charlotte Gordon has managed to produce that rare thing, a work of genuinely popular history. Her weaving together of two lives – alternating short chronological slices, so that mother and daughter age together, despite the decades that separate them – works beautifully.

MELISSA BENN, NEW STATESMAN

Questions

33. What can be concluded about Mary Wollstonecraft and Mary Shelley from the opening paragraph?

- A Shelley seems to have inherited much of her mother's personality.
- B Both expressed visions of a broader life spectrum for women.
- C Wollstonecraft inspired her daughter to become a well-known writer.
- D They lived at a time when women's rights were already a big political issue.

34. Which statement is most in line with the text?

- A Shelley took her educational opportunities for granted.
- B Both writers were born into conditions of relative poverty.
- C Wollstonecraft was well aware of her lack of proper schooling.
- D The two women's similar upbringing promoted their writing careers.

35. Which of the following statements about Wollstonecraft is most in agreement with the text?

- A Her first-hand experience of the French Revolution changed her views on it.
- B She regretted the result of her romance with Gilbert Imlay in Paris.
- C Her support of the outcome of the French Revolution lasted her entire life.
- D She met her first husband during a random visit to the French capital.

36. What are we told about Wollstonecraft as a person?

- A She was conscious of her temperamental shortcomings as a mother.
- B She consistently put her political convictions into practice in her own life.
- C She was sceptical about the possibility of equality between women and men.
- D She embodied a clash between political values and private life.

37. What is claimed in connection with Wollstonecraft's and Shelley's writings?

- A Only one of them became a literary celebrity in her own lifetime.
- B They can now be seen as pioneers in their respective literary fields.
- C Only late in their lives was their literary work paid proper attention.
- D Their personal failings continue to affect views on their literary output.

Ghosts

Our interest in ghosts is imperishable; a UK survey has found that more people believe in ghosts than in God. Some have suggested that haunted places have ‘psychometric imprints’ – that previous traumatic events that took place there have left an indelible impression – and it’s also said that older, denser materials such as granite are better ‘conductors’ of the imprint, thus explaining spirits’ penchant for castles. Others have more prosaic theories. For instance, a computer expert who worked in a ‘haunted’ laboratory traced the cause of the cold sweats and visions of grey figures experienced by his fellow workers to the physiological effects of the low-frequency vibrations of an extractor fan.

Question

38. What can be concluded from this text?

- A A belief in ghosts is no longer regarded as irrational by scientists.
- B The link between certain buildings and ghosts can now be explained.
- C A majority of British people seem to have felt the presence of ghosts.
- D The existence of ghosts remains to be proved scientifically.

Rocket Science

Rockets are spectacular examples of Isaac Newton’s third law of motion: that to every action there is an equal and opposite reaction. For instance, throwing hot gas out of its engines at high speed (the action) thrusts a rocket off its launch pad and into space (the reaction). But having to carry the propellants needed to create the gas (the reaction mass) is a pain, for at any given moment during a flight, the action has to propel not only the rocket itself, but also all of the remaining, unburnt propellant. Most of the effort expended in a rocket launch is therefore directed towards lifting propellant. As a result, even the most modern rockets start off with a mass that is more than 90% propellant. The unrealistic fantasy of rocket scientists is therefore an engine that needs no propellant. And that is precisely what Roger Shawyer, a British aerospace engineer, claims to have invented.

Question

39. What is implied in this text?

- A Newton’s third law of motion will have to be modified.
- B New rocket technology is revolutionizing space exploration.
- C Shawyer’s invention seems much too good to be true.
- D Future rocket engines will weigh much less than today’s.

Julius Caesar

According to the Roman historian Suetonius, Julius Caesar was quite the dandy. He shaved, trimmed and plucked any unwanted body hair with tweezers and he was mortified to be as bald as the proverbial coot. Now the comb-over is rarely seen as a good look, but Caesar tried to hide his hairlessness by growing the few strands he did have and sweeping them over his head. On the day the Roman Senate voted him the honour of wearing a laurel wreath on all occasions, Suetonius tells us that Caesar was overjoyed. Not only did it prove how powerful he was, it was the perfect disguise for his shiny pate.

Question

40. What are we told about Julius Caesar?

- A He most likely never wore the famous laurel wreath in public.
- B His style of clothes and hair was much in fashion in Ancient Rome.
- C He was clearly not as vain about his appearance as some have suggested.
- D He was easily convinced to wear a laurel wreath as a symbol of his greatness.